

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA TILLARNI INTENSIV O'QITISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK JIHATLARI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MATERIALLAR TO'PLAMI

2023-YIL 2-IYUN

ISSN: 2181-3337

“Raqamli texnologiyalar davrida tillarni intensiv o‘qitishning psixologik-pedagogik jihatlarini” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to‘plami (2023 yil 2-iyun) – T.: Toshkent 2023.

Ushbu to‘plamga 2023-yil 2-iyun kuni T.N.Qori Niyoziy nomidagi O‘zbekiston pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot institutida o‘tkazilgan “Raqamli texnologiyalar davrida tillarni intensiv o‘qitishning psixologik-pedagogik jihatlarini” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjumani ishtirokchilarining materiallari kiritilgan.

Anjumanga qabul qilingan har bir maqolaga DOI raqam olinib, Zenodo, OpenAire, Cyberleninka, Index Copernicus va Google Scholar ilmiy bazalarida indekslandi. Shuningdek, anjuman to‘plami va har bir maqola alohida pdf formatida “Science and Innovation” xalqaro ilmiy jurnali rasmiy saytiga ham joylashtirildi.

NASHR ETISHDA QATNASHGANLAR

B.Rustamov	“Science and Innovation” xalqaro ilmiy jurnali Bosh muharriri
G.Raxmatullayeva	Mas’ul muharrir
A.Rustamov	Texnik muharrir
O.Abdullayeva	Maqolalar qabuliga mas’ul xodim
F.Sagdullayeva	Xalqaro ilmiy bazalariga mas’ul texnik muharrir
F.Abdumovlonova	Korrektor-muharrir
Z.Shermatova	Tahrirlovchi

TAHRIR HAY’ATI

X.I.Ibraimov	Pedagogika fanlari doktori, Professor
R.X.Djurayev	Pedagogika fanlari doktori, Akademik
R.G.Safarova	Pedagogika fanlari doktori, Professor
Sh.Q.Mardonov	Pedagogika fanlari doktori, Professor
M.Quronov	Pedagogika fanlari doktori, Professor
H.M.Tojiboyeva	Pedagogika fanlari doktori (DSc), Katta ilmiy xodim
O.T.Abdug‘aniyev	Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Pedagogika fanlari doktori, professor X.I.Ibraimovning umumiy tahriri ostida

БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИНИНГ АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИОН ТАЪЛИМ МУҲИТИДА АУТОПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Парпиева Малика Моминовна

ЧДПУ Технологик таълим кафедраси п.ф.ф.д., (PhD), доценти

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7994175>

Аннотация. Мазкур мақолада бўлажак ўқитувчининг ахборот - коммуникацион таълим муҳитида зарур, муҳим, керакли, фойдали маълумотларни излаш, йиғиш, саралаш, қайта ишлаш ва улардан мақсадли, ўринли, самарали фойдаланиш; объектлар ва жараёнларни, жумладан, ўзининг шахсий индивидуал фаолиятини моделлаштириш ва лойиҳалаш; ахборотлашган жамият аъзоларига таълим бериш, ривожлантириш ва тарбиялашга йўналтирилган таълимий масалаларни ечиш таҳлил этилган.

Калим сўзлар: мультимедияли технология, ахборот-коммуникацион таълим, моделлаштириш ва лойиҳалаш, электрон-интеграллаш, электрон воситалар, лазерли дисклар.

Бўлажак технологик таълим йўналиши ўқитувчиси аутопедагогик компетентлигининг шаклланиши унинг ахборот-коммуникацион таълим муҳитидаги компетентлиги ва шахсининг қобилиятини таърифловчи қуйидаги хусусиятлар тизими билан узвий боғлиқ:

– ахборот муҳитида зарур, муҳим, керакли, фойдали маълумотларни излаш, йиғиш, саралаш, қайта ишлаш ва улардан мақсадли, ўринли, самарали фойдаланиш;

– объектлар ва жараёнларни, жумладан, ўзининг шахсий индивидуал фаолиятини моделлаштириш ва лойиҳалаш;

– ахборотлашган жамият аъзоларига таълим бериш, ривожлантириш ва тарбиялашга йўналтирилган таълимий масалаларни ечиш;

– ўз касбий фаолиятида таълим жараёнининг самарадорлигини оширишни таъминловчи замонавий ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш.

Бугунги кунда ахборот-коммуникация технологиялари асосида технологик таълим фанларини ўқитиш, бўлажак ўқитувчиларни “Халқ хунармандчилиги”, “Технология таълими методикаси”, “Технология таълими практикуми”, “Халқ хунармандчилиги ва бадий лойиҳалаш” каби фанлар, яъни 5112100 – Технологик таълими бакалаврият таълим йўналишига олиб кириш, ахборот маданиятини шакллантириш, талабалар психологиясини яхши билиш, ўқитишнинг методик услубларига эга бўлиш ва ахборот-коммуникация технологияларини яхши эгаллаш талаб этилади.

Бўлажак ўқитувчининг ахборот-коммуникацион таълим муҳитидаги аутопедагогик компетентлигини шакллантиришни қуйидагилар асосида амалга ошириш мумкин:

1) талабаниннг ўқув фаолиятини изчил равишда ривожлантириш учун компьютерни педагогик фаолият ускунаси сифатида қўллаш, талабалар учун электрон таълим ресурсларини яратиш, амалий машгулот ишланмасининг электрон вариантларини яратиш, ўқув мақсадига мувофиқ электрон воситалар яратиш, мультимедиа технологиялари ёрдамида ўқув машгулотини ташкил этиш таклиф этилади;

2) технологик таълимга оид масалани ечишда ахборот-коммуникация технологиялари воситаларини қўллашнинг мақсадга йўналтирилган бўлиши лозим;

3) ўқитишнинг фаол усул ва шакллари кўллаш асосида технологик таълим йўналиши махсус фанларидан амалий топшириқларни бажариш жараёни ва педагогик амалиёт даври ва касбий фаолиятида ижодий ўз-ўзини фаоллаштириш, мустақил билимларини ошириш, касбий аҳамиятли сифатларини ривожлантириш учун шароитлар яратилади;

4) бўлажак ўқитувчилар ахборот-коммуникация технологияларининг имкониятларини мустақил ўзлаштиришлари, фанларни электрон қўлланмалар ёрдамида ўрганиши, ўз-ўзини назорат ишларини мустақил бажариш орқали ташкил этиш мумкин.

Электрон-интеграллашган ўқув талабаларга тармоқ технологиялари ёрдамида ёки бошқа ахборот ташувчилар, масалан, лазерли дисклар, флеш карталар ва бошқалар ёрдамида етказилиши мумкин [1,2]. Унинг дастур имкониятлари мультимедиа технологияси асосида талабаларнинг тайёргарлик даражасини ҳисобга олувчи, мазмуни ва шаклига кўра турлича бўлган ўқув материалларини ягона интеграллашган тизимга бирлаштириш имконини беради.

Таълимда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш қуйидаги умумдидактик тамойилларга асосланади [3]:

- дидактик тизимнинг ўқитиш қонуниятларига мослиги: ушбу тамойил таълим олувчининг ўқув-билиш фаолиятини унинг объектив қонуниятларига

- мувофиқ ҳолда ташкил этиш зарурлигини кўрсатади;

- назарий билимларнинг етакчи роли: у ахборот-коммуникация технологияларини кўллаб ўқув материалининг етарли даражада йирик мазмунли бўлагини ўрганиш, таълим олувчи бошлангич босқичда мавзунинг бутун назарий мазмуни ҳақида тасаввурга эга бўладиган, сўнгра оралик босқичда алоҳида ўқув масалалар мазмунини ўзлаштирадиган, охирги босқичда эса, бутун мавзунини ўрганиш ўзлаштиришнинг талаб этилган даражасига қадар етказадиган тартибда ташкил этиладиган дидактик жараён мақсадига мослигини кўрсатади;

- ўқитишнинг таълимий, тарбиявий ва ривожлантирувчи функциялари бирлиги: таълимда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишда у ўқитишнинг ушбу функцияларининг жараёнли, мақсадли ва мазмунли жиҳатлари амалга ошириладиган электрон ахборот таълим ресурсларини лойиҳалаш босқичига қўйилади;

- мотивация: таълим олувчининг ўқитиш мақсадини эгаллашга нисбатан хайрихоҳлигини кучайтиришни йўқотмайди, таълим беришни эса, субъект фаоллик намоён бўлиш жараёни сифатида қарашни кўзда тутди;

- муаммолилик: ўқитувчини ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиб муаммоли вазият яратишга йўналтиради;

- ўқитишга индивидуал ёндашув асосида жамоавий ўқув фаолиятини бирлаштириш: ахборот таълим ресурслари асосида мос ўқитиш шаклларига мақсадли бирлаштиришни кўзда тутди;

- мультимедиалилилик: кўргазмалиликнинг анъанавий тамойилини ривожлантириш бўлиб, қуйидаги икки маънода фойдаланилади: а) тор маънода: ахборотни тасвирлаш шакли бўйича; б) кенг маънода ахборот мазмунининг мажмуавийлиги сифатида;

- таълим олувчининг мустақил фаолиятини фаоллаштириш: таълимда ахборот-коммуникация технологияларини кўллаш шахсни ривожлантиришга, таълим олувчининг хусусиятларини субъект сифатида аниқлашга, унинг субъектив тажрибаларини тан

олишга, бу тажрибага максимал даражада таянган ҳолда педагогик ўзаро ҳамкорликни куришга мўлжалланган;

- ўқув-ахборот базасининг таълим мазмуни ва бутун дидактик тизимга мослиги.

Компютер технологиялари ёрдамида таълим жараёнини ташкил этилиши куйидагиларга эришишга имкон беради:

- муайян соҳа бўйича талабалар билими чуқурлашади ва кенгаяди;

- талабаларда мустақил билиш фаолиятига қизиқиш шакллантирилади;

- билиш жараёнининг усуллари ривожлантирилади;

- ўрганиш қобилияти, ўз билимларини мустақил ошириш, ўз устида ишлаш ривожлантирилади.

Талабаларнинг касбий компетентлигини ривожлантиришнинг асосий шароитлари куйидагилардан иборат [4]:

1) ташкилий-бошқарувчанлик (ўқув режа, ўқув жараёни графиги, дарс жадвалини тузиш, компетентлик даражасини аниқлаш мезонини ишлаб чиқиш, таълим жараёнини моддий-техник таъминлаш);

2) ўқув-услубий (машгулотлар мазмунини танлаш, турли курсларнинг интеграцияси, етакчи гоиларни ажратиш);

3) технологик (назорат-баҳолаш, ўқитишнинг фаол шакллариини ташкил этиш, компетентликка кирувчи билимлар гуруҳларини аниқлаш, инновацион технологияларни кўллаш);

4) психологик-педагогик (талабаларнинг ривожланиш ташхисини амалга ошириш, ўқитишга мотивацияни рағбатлантириш, компетентликнинг мезонини аниқлаш, талабаларни ҳамкорликда ишлашга йўллаш).

Бўлажак ўқитувчининг касбий компетентлиги тузилмаси унинг педагогик кўникмалари орқали, кўникмалар (назарий билимларга асосланган ва педагогик масалаларни ечишга йўналтирилган билимлар) эса, босқичма-босқич ривожланувчи ҳаракатлар мажмуаси орқали аниқланади. В.А.Сластенин барча педагогик кўникмаларни куйидаги тўртта гуруҳга бирлаштирган:

- объектив педагогик фаолият, тарбиялашнинг объектив жараёнини аниқ педагогик масалаларга «ўтказиш»ни билиш;

- мантиқан яқунланган педагогик тизимни куриш ва амалга оширишни билиш (таълим-тарбия масалаларини режалаштириш, таълим жараёнининг мазмуни, усуллари, ташкил этиш воситалари, шакллариини танлаш);

- педагогик фаолият натижаларини эътиборга олиш ва баҳолашни билиш, яъни таълим жараёни ва ўқитувчи фаолияти натижаларини таҳлил қила олиш;

- тарбиянинг турли компонентлари ва омиллари орасида ўзаро боғланишларни ажратиш ва ўрнатишни билиш [5].

REFERENCES

1. Гапоненко С.А. Диагностика и условия развития психологопедагогической компетентности преподавателя педагогического колледжа: Дисс...к.п.н. – Ростов-на-Дону, 1998. – 207 с.
2. Джураев Р.Х. и др. Интерактивный комплекс в образовательном процессе. Монография. – Т.: Шарқ, 2011. – 268 с.

3. Исмадияров Я.У. Качество образования и компетенции//Международная конференция «Педагогика сотрудничества в системе непрерывного образования», Ташкент, 2016. - С. 64-65.
4. Парпиева М.М. Талабаларнинг мустақил фикрлаш маданиятини шакллантиришда таълимнинг интерфаол методларидан фойдаланиш йўллари// “Педагогик маҳорат”, 2012 йил, №3-сон, 48-51 бет.
5. Сластенин В.А. Подымова Л.С. Педагогика – инновационная деятельность. – М.: Изд-во Магистр, 1997. – 221 с.

**RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA TILLARNI INTENSIV O'QITISHNING PSIXOLOGIK-
PEDAGOGIK JIHATLARI
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI
2023-yil 2-iyun**

Jumanova Fatima Uralovna, YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING INNOVATSION KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH	331
Bakhrieva Zarina Nasimovna, GEOGRAPHICAL ASPECTS OF RECREATION-TOURIST ACTIVITY IN UZBEKISTAN	337
S.N.Hamroyeva, BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI STEM TA'LIMI ORQALI O'QITISHDA VIRTUAL LABORATORIYANING O'RNI	340
Furqat Mavlonov, HARBIY XIZMATCHILARNI KASBIY FAOLIYATGA MOSLASHUVINING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	343
Nargizabonu Mamadaliyeva, IKKINCHI JAHON URUSHI XOTIRALARIDA	347
Vafokulova Mekhriza, IMPACT OF CORPORATE GOVERNANCE PRACTICES ON PERFORMANCE OF STATE-OWNED BUSINESSES IN UZBEKISTAN	352
Dilshoda Jalilova Ural qizi, BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA AXBOROT KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALASINING AHAMIYATI	354
Jo'rayev Anvar Mustafaqul o'g'li, Narmetov Ibrohim Rustamjon o'g'li, GEOMETRIYA VA KOMBINATORIKA	357
Sobirova Maxzuna Ibroximjon qizi, ABDURAHMON IBN XALDUNNING IJTIMOYIY QARASHLARIDA ADOLAT USTUVORLIGI	361
Mahfuza Tursunqulova To'liq qizi, ZAMONAVIY TA'LIM SHAROITIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA LINGVISTIK KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH MASALASI VA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNING AHAMIYATI UYG'UNLIGI	363
Raxmonova Maftuna Abdulla qizi, MUHANDISLIK GRAFIKASIDAN TALABALAR BILIMINI NAZORAT QILISH VA BAHOLASHDA ZAMONAVIY KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI	366
Xasanova Feruza Xurramovna, TA'LIMDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH DAVR TALABI BO'LIB, U TA'LIM SIFATINI OSHIRISHGA XIZMAT QILADI	370
Anvarova Dilshoda Akbar qizi, Bekpolatova Diyora Shavkat qizi, STEAM TA'LIM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA TA'LIM-TARBIYA BERISH IMKONIYATLARI	375
Dilorom Namozova Tursunovna, MUSIQA O'QITUVCHISINING KOMPETENTLIK STATUSI	378
F.I. Jo'rayev, O'QUVCHILARNI XALQARO JAUTIKOV OLIMPIADASIGA QATNASHISHLARINING TAHLILI (FIZIKA FANI MISOLIDA)	382
Ochildiyev Hasan Bahodir o'g'li, MOLEKULAR FIZIKANING INVARIANT VA VARIATIV KOMPONENTLARINI TAKOMILLASHTIRISHGA OID MASALALAR YECHISH METODIKASI	386
Muminova Gulnozaxon Sulton qizi, PEDAGOGIK IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	392
Muxammadiyeva Dilnavoz Dilshod qizi, RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR DAVRIDA MAKTAB O'QUVCHILARINING KASBIY YO'NALISHIGA BO'LGAN EHTIYOJ	394
Nosirova Namunabonu Azamat qizi, OLIY TA'LIMDA AMALIY MATEMATIKA FANLARINI O'QITISHNING ZAMONAVIY USULLARI	397
Narziyev Nosir Baxshilloyevich, Xolmatov Asilbek, Almatov Samandar, QIDIRUV TIZIMLARI ALGORITMLARINING TAHLILI	399
Ibragimov Raximjon Xasanboy o'g'li, KASB-HUNAR MAKTABLARIDA FIZIKA FANINI KOMPYUTERDA MODELASHTIRILGAN ISHLANMALARDAN FOYDALANIB O'QITISHNING KOMPETENTLI YONDASHUVNING O'QUVCHILARDA EKSPERIMENTAL KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI	402
Abduraimov Sanjar Mirzasulton o'g'li, Abduraimov Samar Mirzasulton o'g'li, VODOROD YOQILG'I ELEMENTLARINI QO'LLASHDAGI MUAMMOLAR VA ILMIY IZLANISHLAR TAHLILI	407
Namazov Shuxrat, VITAGEN YONDASHUV ASOSIDA O'SMIR YOSHDAGI O'QUVCHILARNING HUQUQIY MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI	410
Olimova Dilsuz Abdusalimovna, Raximova Marjona Azim qizi, ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA TABIIY RESUSLARDAN OQILONA FOYDALANISH	414
Shermatova Ra'no O'ktam qizi, Jumabayeva Jamila Sharipovna, MAKTAB TA'LIMDA INNOVATSIYALARNING JORIY ETILISHINI NAZARIY TAHLILI	417
Qo'lyiyeva Fotima Ulug'bek qizi, TA'LIMDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING USULLARI VA AFZALLIKLARI	421
Shukurullayeva Nodira, TA'LIM TIZIMIDA BOSHLANG'ICH TA'LIMNING O'RNI VA AHAMIYATI	424
Utayeva N.N., TALABALARDA MANTIQUIY FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI	427
Muratov Xusan Xolmuratovich, OLIY TA'LIMDA MUSTAQIL TA'LIMNI DASTURIY MAXSULOTLAR ORQALI TASHKIL ETISH, BOSHQARISH VA NAZORAT QILISH	430
Yormatova U.A., ZAMONAVIY O'QITUVCHINING KOMPETENSIYAVIY QIYOFASINI SHAKLLANTIRISH	434
Абдусатторов Абдужалил Абдували ўғли, ЎРТА ОСИЁ ХАЛҚ ЧОЛҒУ ОРКЕСТРЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШ БОСҚИЧЛАРИ	437
Абдуллаева Муборак Сабиrowна, КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШДА ФАН-ТЕХНИКА ЮТУҚЛАРИ ВА ЗАМОНАВИЙ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ АҲАМИЯТИ	443
Адизова Севара Юсуповна, ТАЛАБАЛАРНИ ЮҚОРИ ТЕХНОЛОГИК КОРХОНАЛАРДАГИ КАСБИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШ	447
Даданов З.С., Умарова Н., БОШЛАНҒИЧ СИНФ МАТЕМАТИКА ДАРСЛАРИДА MASALALARNING ЎРНИ	451
Н.Ж.Кунишева, ГЛОБАЛЛАШУВ ДАВРИДА МИЛЛИЙ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК	453
Tadjibekova Dilnoza Bakhtiyarovna, FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES AND THE WAYS OF OPTIMIZING THEM IN MODERN CONDITIONS	456
Kurbanov Ikhtiyor Hikmatovich, THE ROLE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF MODERN EDUCATION - A PARADIGM AS ONE OF THE GOALS CHANGES	459
Парпиева Малика Моминовна, БУЛАЖАК ЎҚИТУВЧИНИНГ АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИОН ТАЪЛИМ МУҲИТИДА АУТОПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ	463
Zaxidov Ibroximjon Obidjonovich, Qodirov Xotamjon Anvarovich, ELEKTROMAGNIT INDUKSIYA HODISASINI MAKTAB FIZIKA KURSIDA O'QITISHDA DASTURIY TA'MINOTLARDAN FOYDALANISH	467
Raxmatullayeva Anor Qayrullayevna, UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TABIIY FANLARNI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	471
Назарова Озода Ташназаровна, ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ	473
Каримов Равшанбек Ризоматович, ТАЪЛИМ КЛАСТЕРИ ШАРОИТИДА MAKTAB ЎҚУВЧИЛАРИНИ ИЖОДИЙ КОМПЕТЕНЦИАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	478